

BORRELL, Josep (2013)

Del silici a la raó: La xarxa com a continu en l'emergentisme de Ferrater Mora

Girona: Documenta Universitaria, 122 p.

ISBN 978-84-9984-223-3

Amb el present assaig, ens trobem davant d'un treball de valoració difícil, principalment perquè l'autor realitza una tasca força complicada, a saber, la de tractar un tema contemporani basant-se en un filòsof que, de fet, no en parla directament. Això no obstant, no és una crítica, ans es tracta d'un avis necessari, ja que és possible que el lector tingui la impressió que l'autor es fonamenta en llicències personals. Amb tot, val la pena ressaltar la importància de la tasca, ja que permet pensar en un tema poc estudiat i conceptualitzat des d'una teorització que li escau.

La tesi que s'intenta defensar és que existeix un *nivell xarxa*, en el sentit ontològic dels *nivells* de Ferrater Mora. D'altra banda, el treball està complementat amb un estudi sobre els interessos del filòsof per les noves tecnologies, així com per la informàtica. Per fer-ho, Josep Borrell usa les diverses edicions del *Diccionari de filosofia*, a fi de mostrar que els conceptes sobre aquests temes van adquirint importància, fins que en formen part, com a entrada, a la vegada que s'adona dels articles on es tracten els temes en qüestió. A més, l'autor té en compte altres dades, com ara el testimoni de la vídua de Ferrater, Priscilla Cohn, així com la correspondència amb diferents pensadors i amics. De tot plegat, se'n pot extreure la idea que Ferrater tenia, a més de certs coneixements, un gran interès per la tecnologia que estava naixent, que va experimentar amb computadores i llenguatges de programació i que llegia sobre tots aquests temes. Amb tot, malgrat que Ferrater no va conèixer la xarxa tal com la coneixem nosaltres, Borrell aconsegueix donar prou arguments a favor del fet que Ferrater s'hi hauria interessat. No obstant això, no es pot dir el mateix sobre la integració de la xarxa com a nivell, ja que, com es reco-

neix al text, algunes vegades s'han d'acceptar variacions teòriques per tal que hi encaixi.

La tasca de Josep Borrell es divideix en dues parts. La primera, mostra la manera com s'integraria el nivell xarxa, la realitat de la qual defensa, dins el sistema de nivells de Ferrater i, la segona, planteja que aquest nivell té unes característiques que, per contra, xoquen amb aquest mateix sistema.

A la primera part, l'autor treballa amb l'*integracionisme* de Ferrater, que juga amb els *conceptes límit* per tal d'explicar la realitat i desenvolupar-la. El que es pretén és explicar com aquesta part nova de la realitat que es postula entra dins els continus que implica el sistema de nivells. L'objectiu principal es basa a mostrar com és possible argumentar que, d'una realitat inorgànica, en pot sorgir una altra d'orgànica i, d'aquesta, una de social. Aquí, és clau entendre el moviment dialèctic que hi ha entre els nivells —de realitat—, això és, el que implica l'*emergentisme*. D'aquesta manera, per exemple, el nivell físic és causa necessària, però no suficient, perquè aparegui l'orgànic. La vida no s'explicaria únicament a partir de termes físics, de la mateixa manera que l'aparició d'organismes vius, per ells sols, no explicaria la societat.

Arribats aquí, però, s'hi afegeix la proposta de Josep Borrell, on s'afirma que la xarxa, com a nivell, sorgeix del nivell físic, igual com passa amb l'orgànic, a la vegada que ho fa en paral·lel amb aquest. L'autor presenta una anàlisi original, comparant les característiques del nivell orgànic per tal de distingir-ne les del nivell xarxa. La característica principal és l'*artificialitat* d'aquest darrer, fet del qual se'n pot deduir la desvinculació —com veurem, no completa— de tot el que és orgànic. Les dues distincions clau que Josep Borrell usa son

el «ser per a si» i «la mort». El primer concepte implica l'autoconservació, que no es dóna al nivell xarxa (en no poder parlar de cap tipus de voluntat dels components que en formen part). D'altra banda, la mort, al nivell orgànic, es dóna en termes de *cessament*, com en el físic, però implicant una pèrdua més, que tampoc té lloc al nivell xarxa. Aquí, Borrell argumenta que el tipus de mort de la xarxa també emergeix del nivell físic, però que és totalment diferent de l'orgànic, principalment perquè el que es perd és, a més, una finalitat, a saber, la comunicació. Així, no parla de mort, sinó de *desconnexió*.

Al paràgraf anterior, hi he dit que el nivell xarxa emergeix del físic, però no totalment de manera paral·lela a l'orgànic. El que volia introduir amb aquesta afirmació és l'altra cara de la moneda de la característica de ser artificial que Borrell tracta, a saber, que el *nivell* ha estat *creat*. L'artifici és fet pels homes, els únics éssers vius —orgànics— que formen el tipus d'estructura social del qual, com a característica final, se'n pot destacar la comunicació. No obstant això, aquest fet seria l'únic que el relacionaria amb el nivell orgànic. Un cop *creat*, el nivell xarxa es desenvoluparia en paral·lel a l'orgànic, emergent del físic, la qual cosa implicaria, al final, un emergentisme també paral·lel a la realitat social. D'aquesta manera, la societat adquiriria una faceta nova que, a la vegada que la complementaria, també se'n destacarien característiques específiques. Aquests són els nous paradigmes que sorgeixen, els quals només poden ser tractats *dins* la xarxa i *des de* la xarxa, com ho podrien ser les noves qüestions ètiques i econòmiques. En la mateixa línia, Borrell destaca que, al nivell xarxa, apareixen propostes estè-

tiques noves, totalment en concordança amb el mateix concepte de «programació», i fins i tot amb la matemàtica. De manera complementària a la realitat social, com ja s'ha dit, es pot fer referència a la funció comunicativa. Finalment, es pot destacar el diàleg, també paral·lel, que el nivell xarxa manté amb tot el que té a veure amb la cultura. En aquest nivell, sorgeix un nou criteri sobre el que és cultura i aquest impregna el de la realitat social que emergeix del nivell purament orgànic. En aquest punt, val la pena destacar que, qui no pot accedir a aquesta realitat, té una cultura esbiaixada.

No obstant això, com ja s'ha dit, aquesta proposta necessita fer modificacions a la teoria de la qual parteix, per tal que el nivell xarxa s'integri dins el sistema, de la manera com ho vol fer Josep Borrell. Principalment, perquè, com bé es destaca al text, Ferrater vincula el nivell social amb l'orgànic. Per tant, fer-ne un component independent de tot el que és orgànic implica, primer, un problema purament intern de la teoria i, en segon lloc, un problema més filosòfic, a saber, el de la *comunicació*. Si el nivell social depèn de l'orgànic, s'entén que la comunicació també en depèn. A la proposta de Josep Borrell, hi ha un sistema de comunicació que emergeix de manera paral·lela a l'orgànic, a la vegada que, d'aquest, n'emergeix un component social, també en paral·lel respecte al que emergeix del nivell orgànic. Malgrat que l'autor en fa ressò, no s'hi troba un tracte directe amb el concepte de «comunicació».

Amb tot, Josep Borrell parla de possibles treballs que sobrevindran a aquest, a fi d'intentar respondre, segur, a qüestions que, en aquest original assaig, no han pogut ser tractades.

Alger Sans Pinillos

Universitat Autònoma de Barcelona

<http://dx.doi.org/10.5565/rev/enrahonar.654>

